

การรื้อฟื้นความทรงจำและการฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม: กรณีศึกษาอำเภอเสหัสขันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
The Recall of the Memories and Reestablishment of Traditional Cultures: A Case Study of
Sahasakhan District Kalasin Province.

กฤต โสดาลี
Kit Sodalee

อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Rajabhat Mahasarakham University

Corresponding Author Email: Kit.sodalee@gmail.com

Received: 9 May 2022

Revised: 26 May 2022

Accepted: 30 May 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวทางการรื้อฟื้นความทรงจำของชุมชนอำเภอเสหัสขันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 2. เพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของชุมชนอำเภอเสหัสขันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 126 คน การเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโนนศิลา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 บ้านโนนศิลา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 บ้านคำคา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 บ้านม่วงเหนือ รองเจ้าคณะอำเภอเสหัสขันธุ์ เจ้าอาวาสวัดไตรภูมิ และเจ้าอาวาสวัดพุทธาวาสกุสิงห์ จำนวน 6 คน และกลุ่มผู้ย้ายถิ่นฐาน ได้แก่ ผู้ที่เคยอาศัยอยู่ที่บ้านโนนศิลา ซึ่งได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อำเภอเสหัสขันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากนโยบายการสร้างเขื่อนลำปาวของรัฐบาล จำนวน 120 คน แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการรื้อฟื้นความทรงจำพบว่าอำเภอเสหัสขันธุ์ได้รื้อฟื้นความทรงจำผ่านการจัดกิจกรรมประเพณีขึ้นจำนวนทั้งสิ้น 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมขึ้นปีใหม่ กิจกรรมสงกรานต์ กิจกรรมร่ววงคองก้า กิจกรรมตักบาตรเทโวโรหณะ กิจกรรมประเพณีบุญข้าวจี และกิจกรรมถนนสายบุญ และ 2) ด้านการฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมพบว่าอำเภอเสหัสขันธุ์ได้รับการสนับสนุนด้านการฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมจากกลุ่มผู้นำจำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน และผู้บริหารสถานศึกษา ทำให้อำเภอเสหัสขันธุ์เกิดกิจกรรมสื่อสัญจร On Tour สไต้ลันวัดวิถี โดยมีการจัดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่พาไปเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวจำนวน 5 สถานที่ คือ วัดพุทธาวาสกุสิงห์ วัดพุทธนิมิตหรือวัดภูควัว เขื่อนลำปาว หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และพิพิธภัณฑ์สิรินธร

คำสำคัญ: การรื้อฟื้นความทรงจำ, การฟื้นฟูวัฒนธรรม, กาฬสินธุ์

Abstract

The purposes of the current study were to introduce a guideline for reestablishing community memories in Sahasakhan District, Kalasin province and to reestablish traditional cultures in the area. The study was conducted with a qualitative approach. 126 targets were selected purposively. They were divided into 2 groups of community leaders and the displaced. The former includes 6 community leaders who were the chief executive officers of the Non Sila subdistrict administration organization, village heads, and Buddhist abbots. The latter includes 120 displaced people who lived in the Ban Non Sila (*village*) area and moved to Sahasakhan District after the construction of the Lam Pao dam. The instruments were a document analysis and an interview. The data were analyzed using content analysis. The results of the study indicate that 1) 6 ceremonies including

the New year ceremony, Songkran Festival, Ramwong Khong Ka activities, Devorohana Offering, Bun Khaochi Tradition, and Thanon Sai Bun Activities were held to recall local memories in Sahasakhan District; 2) In terms of the reestablishment of the traditional cultures, it was found that the 5 groups of religious leaders, community leaders, local organization leaders, local philosophers, and educational institution administrators took part in hosting the activity called Media Ontour in Cultural Tourism Style. A tourism route was designed to promote 5 famous tourist attractions in the district including Wat Phutthawat Phu Sing, Wat Phuttha Nimit (Wat Phu Khao), Lampao Dam, Sufficient Economy Village, and Sirintorn Dinosaur Museum.

Keywords: Recall of Memory, Reestablishment of Cultures, Kalasin

บทนำ

ปัจจุบัน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอำเภอหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการก่อสร้างเขื่อนลำปาว เมื่อปี พ.ศ. 2499 ทำให้ประชาชนบางส่วนที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ก่อสร้างเขื่อนต้องอพยพย้ายถิ่นฐานมายังเขตอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนลำน้ำปาว อันเป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องผ่านระยะเวลาหลายร้อยปี (ประสิทธิ์ คุนรัตน์, 2535, น.154-155) และมีความชำนาญในด้านการทำประมง อย่างไรก็ตาม การอพยพย้ายถิ่นดังกล่าวตามคำสั่งของกรมชลประทาน ทำให้ผู้คนต้องละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิด ตลอดจนวิถีชีวิตและวิถีการทำมาหากินของตน เนื่องจากพื้นที่อำเภอสหัสขันธ์มีลักษณะเป็นป่าไม้ ทำให้ประชาชนที่ต้องย้ายถิ่นฐานมานั้นเกิดความยากลำบากในชีวิตเป็นอย่างมาก บางส่วนจึงตัดสินใจละทิ้งอำเภอสหัสขันธ์ไปแสวงหาความเป็นอยู่ที่ดีกว่ากระทั่งในปี พ.ศ. 2512 นายบุรี พรหมลักขโณ ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ในช่วงเวลานั้นได้เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และต้องการจะแก้ปัญหาดังกล่าว จึงมีการหารือกับชาวบ้านแล้วได้ก่อสร้าง “วัดพุทธาวาสกุสินทร์” ขึ้น เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนอำเภอสหัสขันธ์ ตลอดจนเป็นจุดท่องเที่ยวแห่งใหม่ประจำอำเภอ อันจะทำให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน ซึ่งวัดแห่งนี้ปัจจุบันมีสถานะเป็นที่พักสงฆ์ และเป็นศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาและสถานปฏิบัติธรรมของจังหวัดกาฬสินธุ์

หลักคิดดังกล่าว สอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Base Tourism) อันเป็นการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว มีลักษณะของการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชนและเพื่อชุมชน ทำให้เกิดการสร้างรายได้และสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน (เจนจิรา อักษรพิมพ์, 2560, น.143) ตลอดจนทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสนับสนุนให้ภาคเอกชนได้มาลงทุนในด้านบริการ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร สถานบริการต่าง ๆ เป็นต้น (ภราเดช พยัฆวิเชียร, 2550) จะเห็นว่าวิถีชีวิตของคนในชุมชนแต่ละชุมชนย่อมมีความแตกต่างกันทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับบริบททางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ส่วนการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐาน ประสบการณ์ ความคิด ทักษะที่แตกต่างกันไป (เสกสรรค์ สนวา และคณะ, 2563)

จากข้างต้นนี้จึงกล่าวได้ว่าอำเภอสหัสขันธ์เป็นอำเภอที่มีความโดดเด่นด้านความทรงจำและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม เนื่องจากส่วนหนึ่งของคนในอำเภอสหัสขันธ์เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการสร้างเขื่อนลำปาวของรัฐบาล ทำให้ต้องอพยพถิ่นฐานมาอยู่ยังอำเภอสหัสขันธ์ ซึ่งเป็นอำเภอที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างออกไปจากเดิม กลายเป็นบาดแผลที่ฝังลึกอยู่ในความทรงจำของคนที่ย้ายถิ่นฐานมา ในเวลาต่อมา ชุมชนจึงเกิดวิถิตั้งที่ระลึกถึงความทรงจำและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมขึ้น ผ่านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

ดังนั้น จากข้างต้นทำให้ผู้วิจัยศึกษา เรื่อง “การรื้อฟื้นความทรงจำและการฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม : กรณีศึกษาอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการรื้อฟื้นความทรงจำและการฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม :

กรณีศึกษาอำเภอเสถียร จังหวัดกาฬสินธุ์ อันจะแสดงให้เห็นวิธีการที่ชุมชนใช้ในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของ เป็นการจัดการท่องเที่ยวเพื่อชุมชนอย่างเต็มรูปแบบ ตลอดจนจะสามารถเป็นแนวทางให้แก่ชุมชนต่าง ๆ ที่ต้องการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชนผ่านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการรื้อฟื้นความทรงจำของชุมชนอำเภอเสถียร จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของชุมชนอำเภอเสถียร จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ จำนวน 126 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลโนนศิลา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 บ้านโนนศิลา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 บ้านคำคา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 บ้านม่วงเหนือ รองเจ้าคณะอำเภอเสถียร เจ้าอาวาสวัดไตรภูมิ และเจ้าอาวาสวัดพุทธาวาสกุสิงห์ จำนวน 6 คน และกลุ่มผู้ย้ายถิ่นฐาน ได้แก่ ผู้ที่เคยอาศัยอยู่ที่บ้านโนนศิลา ซึ่งได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อำเภอเสถียร จังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากนโยบายการสร้างเขื่อนลำปาวของรัฐบาล จำนวนทั้งสิ้น 120 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการรื้อฟื้นความทรงจำของชุมชนอำเภอเสถียร จังหวัดกาฬสินธุ์ และศึกษาแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของชุมชนอำเภอเสถียร จังหวัดกาฬสินธุ์ และตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย และการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการรื้อฟื้นความทรงจำและการฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม: กรณีศึกษาอำเภอเสถียร จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การรื้อฟื้นความทรงจำของคนที่อยู่ในอำเภอเสถียร จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาประเด็นการรื้อฟื้นความทรงจำของคนที่อยู่ในอำเภอเสถียร จังหวัดกาฬสินธุ์พบว่า ภายหลังจากที่ชาวบ้านในตำบลโนนศิลา กับโนนบุรีได้อพยพย้ายถิ่นมาอยู่ที่อำเภอเสถียร ชาวบ้านก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิตดั้งเดิมของพวกเขา จากเดิมในอดีต พื้นที่ของพวกเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์ สามารถทำประมงและเกษตรกรรมได้ แต่มาบัดนี้ พื้นที่อำเภอเสถียรเต็มไปด้วยป่าไม้ ทำให้หลายครอบครัวก็ต้องอพยพไปหาที่ทำกินที่อื่นต่อไป สร้างความเจ็บปวดต่อความรู้สึกของชาวบ้านที่ย้ายมาอยู่ เพื่อเยียวยาความรู้สึกเจ็บปวดในจิตใจของพวกเขา ชาวบ้านจึงได้นำกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อครั้งก่อนการอพยพมาจัดขึ้นในสถานที่ใหม่ คือ อำเภอเสถียรในปัจจุบัน พบว่า มีกิจกรรมทั้งสิ้น 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมขึ้นปีใหม่

กิจกรรมสงกรานต์ กิจกรรมร่ววงคองก้า กิจกรรมตักบาตรเทโวโรหณะ กิจกรรมประเพณีบุญข้าวจี และกิจกรรมถนนสายบุญ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 กิจกรรมขึ้นปีใหม่ ในทุกวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี จะมีการทำบุญตักบาตรและอุทิศส่วนกุศลผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ฟังเทศน์ปล่อยปลา ปล่อยนก ปล่อยพรซึ่งกันและกัน ไหว้ผู้ใหญ่เพื่อรับพร และคนในครอบครัวจะพากันเก็บกวาดบ้านเรือนให้สะอาด นอกจากนี้ยังมีการจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ภายในครอบครัว จึงได้มีการปฏิบัติสืบต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นหนึ่งกิจกรรมดี ๆ ที่คนในครอบครัวได้ทำร่วมกัน

1.2 กิจกรรมสงกรานต์ เป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว หรือชุมชนบ้านใกล้เรือนเคียง แต่ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงให้พิธีสงกรานต์นั้นเป็นเทศกาลสงกรานต์ โดยได้ขยายออกไปสู่สังคมเป็นวงกว้างมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทัศนคติ ตลอดจนความเชื่อ แต่เดิมในพิธีสงกรานต์จะใช้ น้ำ เป็นสัญลักษณ์ที่เป็นองค์ประกอบหลักของพิธี แก่กันกับความหมายของฤดูร้อน ช่วงเวลาที่พระอาทิตย์เคลื่อนเข้าสู่ราศีเมษ ในวันที่จะใช้น้ำรดให้แก่กันเพื่อความชุ่มชื่น มีการขอพรจากผู้ใหญ่ มีการรำลึกและกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ต่อมาในสังคมไทยสมัยใหม่เกิดเป็นประเพณีกลับบ้านในช่วงเทศกาลสงกรานต์ นับว่าวันสงกรานต์เป็นวันครอบครัว อีกทั้งยังมีประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่ดั้งเดิม อย่างการสงกรานน้ำพระที่นำมาซึ่งความเป็นสิริมงคล เพื่อให้เป็นการเริ่มต้นปีใหม่ที่มีความสุข

1.3 กิจกรรมร่ววงคองก้าเป็นการร่ววงคองก้าของชาวอำเภอสหัสขันธ์ได้มีการร่วมอนุรักษ์ไว้ด้วยการร่วมสานต่อให้มีการละเล่นพร้อมกันทุกเย็น ณ บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว สหัสขันธ์ไดโนโรด และยังได้มีนำไปใช้ในการละเล่นแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม และให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการเดินร่ววงคองก้าด้วย

1.4 กิจกรรมตักบาตรเทโวโรหณะ เป็นกิจกรรมที่โดดเด่น คือ การทำบุญตักบาตรจากเหล่าคณะสงฆ์ที่เดินลงมาจากยอดภูสิงห์ ซึ่งเชื่อว่าเป็นลักษณะของการเดินลงมาจากบันไดสวรรค์ที่คล้ายเคียงกับเรื่องราวในพุทธประวัติที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จลงมาจากสวรรค์เมื่อหลังจากได้โปรดพระมารดาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และภายในกิจกรรมทำบุญตักบาตรยามเช้าของในแต่ละวันนั้น ผู้ที่มาร่วมในการทำบุญจะได้เรียนรู้และได้ข้อคิดหลายประการ เช่น วันตักบาตรเทโวโรหณะนี้จะเป็นวันที่สามโลกจะถูกเปิดออกมาพร้อม ๆ กัน จึงทำให้มีเหล่าผีเปรต ภูตผีต่าง ๆ ออกมารับส่วนบุญในครั้งนี้ด้วย อีกทั้งยังได้พบขบวนแห่ลานางฟ้า เทวดา พระภิกษุมาร่วมกันอย่างครบถ้วน โดยกิจกรรมจะถูกแบ่งออกเป็นสองช่วง คือ ช่วงเช้ามีการตักบาตรทำบุญ แข่งสรภัญญะและแสดงสินค้าภายในงาน ช่วงเย็นจะมีการแสดงแสง สี เสียง ได้รับการสนับสนุนจากคณะครู นักเรียนโรงเรียนสหัสขันธ์ศึกษา ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมได้แบ่งออกเป็น 2 วัน ในวันแรกก่อนวันออกพรรษา มีการปฏิบัติธรรม ฟังพระเทศนา และในวันที่สองจะประกอบพิธีขอขมาพระพุทธปฏิมากรพระพรหมภูมิปาโล หลังมีการบูรณปฏิสังขรณ์ใหญ่ในรอบ 50 ปี จากนั้นขบวนแห่ นางฟ้า จะเดินนำคณะสงฆ์ผ่านบันไดสวรรค์ 654 ขั้น เพื่อลงปรับบิณฑบาตจากพุทธศาสนิกชนที่อยู่บริเวณเชิงเขาภูสิงห์ ซึ่งประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะของชาวอำเภอสหัสขันธ์ ประเพณีนี้ได้ถูกจัดขึ้นมาอย่างยาวนานกว่า 15 ปี แล้ว ซึ่งภายในงานก็จะมีการประกวดสรภัญญะ ประกวดพานบายศรี การกวนข้าวทิพย์ และมีร้านค้าจำหน่ายสินค้า OTOP จากหลายอำเภอมาขายสินค้าให้นักท่องเที่ยว

1.5 กิจกรรมประเพณีบุญข้าวจี เป็นการสืบสานเทศกาลงานประเพณีบุญเดือน 3 แห่งข้าวจี ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ ที่ได้นำมาส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกแนวทางที่สามารถทำให้นักเดินทางสามารถเดินทางเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน โดยมีการใช้คติความเชื่อทางพุทธศาสนามาใช้กับวิถีชีวิตจริง คือ การเน้นกิจกรรมการสร้างความรักและสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ด้วยกระบวนการปั้นข้าวจีร่วมกันให้เป็นก้อนแล้วนำมาจีไฟ ซึ่งผลของการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ส่งผลให้คนในชุมชนทุกช่วงวัยได้มีส่วนร่วมและเกิดความรักสามัคคีเป็นอย่างดี และมีอีกประโยชน์ที่ชาวสหัสขันธ์ไดโนโรดได้ใช้เชิญชวนให้ผู้ร่วมกิจกรรมที่มาในงานเทศกาลบุญเดือนสามนี้ คือ “ช่วยกันปั้น ปั้นกันก็ แบ่งกันกิน” ซึ่งเป็นคำที่เรียบง่ายแต่ก็สามารถช่วยให้ผู้ที่เข้ามาร่วมได้สนุกสนานกับการขยันขันแข็งในการสร้างสรรค์

1.6 กิจกรรมถนนสายบุญ หรือที่เรียกว่า “นุ่งซิ่น นั่งสาด ตักบาตรแก้ววัดทุกเช้าวันเสาร์” กิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยได้รับความร่วมมือจากประชาชนชาวบ้านในอำเภอ สหัสขันธ์ พระคุณเจ้าจากทั้ง 9 วัดที่มาร่วมดำเนินกิจกรรมบิณฑบาตในทุกเช้าวันเสาร์ พร้อมทั้งได้ให้อาพาพระธรรมเทศนาแก่พุทธศาสนิกชน กิจกรรมดังกล่าวได้ช่วยส่งเสริมรายได้ให้แก่คนในอำเภอสหัสขันธ์ คือ การที่ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวผ่านรูปแบบกิจกรรมการขายและเตรียมของใส่บาตรให้แก่นักท่องเที่ยว และยังช่วยสร้างรายได้ให้แก่จังหวัดกาฬสินธุ์

2. การฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของคนในอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาประเด็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของคนในอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าได้รับการสนับสนุนจากทั้งทางหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ในการนำงบประมาณมาใช้ในการก่อสร้างสถานที่ท่องเที่ยววัดพุทธาวาสกุสินทร์ และฟื้นฟูการจัดสร้างโรงเรียนให้แก่นักเรียนในท้องถิ่น ทั้งนี้ จากการอพยพย้ายถิ่นฐานของผู้คนในตำบลโนนศิลา มาอาศัยอยู่ที่อำเภอสหัสขันธ์ ทำให้ผู้คนต้องละทิ้งประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิม เมื่อครั้งที่อยู่บ้านเก่า ทำให้ผู้คนที่ย้ายมาอยู่ที่อำเภอสหัสขันธ์คิดวิธีที่จะฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเมื่อครั้งที่อยู่ที่โนนศิลากลับมาฟื้นฟูอีกครั้ง โดยชุมชนได้รับการสนับสนุนจากผู้นำทั้งหมด 5 กลุ่ม คือ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน และผู้บริหารสถานศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ผู้นำทางศาสนา จากการศึกษาพบว่าชุมชนอำเภอสหัสขันธ์มี พระครูสิริพัฒนนิเทศน์ ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดไตรภูมิ และเป็นรองเจ้าคณะอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นผู้นำทางศาสนา ทั้งนี้ พระครูสิริพัฒนนิเทศน์ มีอุดมการณ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน ที่จะใช้เป็นสถานที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่คนในชุมชน และบุคคลทั่วไปได้มีโอกาสศึกษาข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา อันจะนำไปสู่การสร้างคุณค่าตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญทางวัฒนธรรม และอนุรักษ์ สืบสาน ถ่ายทอดและการนำทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจบนรากฐานของวัฒนธรรมในชุมชน พร้อมทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายแห่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม โดยบูรณาการความร่วมมือในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน

2.2 ผู้นำทางชุมชน จากการศึกษาพบว่าชุมชนอำเภอสหัสขันธ์มี นายสมศักดิ์ เกษมณโคตร ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 เป็นผู้นำชุมชน โดยมีอุดมการณ์คือต้องการสร้างให้สหัสขันธ์เป็นเมืองท่องเที่ยวสากล มีเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมอีสาน

2.3 ผู้นำทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่าชุมชนอำเภอสหัสขันธ์มี นายรัตนชัย ไชยคำมี ซึ่งเป็นนายกเทศมนตรีตำบลโนนบุรี เป็นผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีอุดมการณ์คือต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวของสหัสขันธ์ให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม และน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างงานให้แก่คนในชุมชนและเมเกิดความสามัคคีขึ้นภายในชุมชนได้ ตลอดจนต้องการให้เกิดการพัฒนาอย่างมีระบบ ส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาาระบบการศึกษา

2.4 ประชาชนชาวบ้าน จากการศึกษาพบว่าชุมชนอำเภอสหัสขันธ์มีประชาชนชาวบ้านจำนวน 2 คน ได้แก่ นายสมหวัง ไชยคำมี เป็นประชาชนชาวบ้านด้านศาสนา และนายใบ ไชยศรี เป็นประชาชนชาวบ้าน โดยทั้งสองบุคคลนี้มีอุดมการณ์ในลักษณะที่แตกต่างกัน คือ นายสมหวังจะมีแนวคิดในด้านที่เกี่ยวกับความเป็นอีสานกับตำนานความเชื่อเป็นหลัก โดยเน้นการถ่ายทอดและอนุรักษ์ความเป็นอีสานผ่านรูปแบบประเพณี ส่วนนายใบ จะมีแนวคิดในการนำคุณธรรมมาเป็นหลักคิดในการพัฒนาชุมชนสหัสขันธ์

2.5 ผู้บริหารสถานศึกษา จากการศึกษาพบว่าชุมชนสหัสขันธ์มีนายนิคม ชากัน ซึ่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนโนนศิลาโกรกฤษ และนางสุพิญา เรืองชัย ผู้อำนวยการโรงเรียนสหัสขันธ์ศึกษา เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีแนวคิดในฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งทั้งสองบุคคลนี้ก็มีแนวคิดในการอนุรักษ์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ นายนิคมนั้นมองว่าการศึกษาจะช่วยพัฒนาคน พัฒนาชุมชน

และจะนำไปสู่การพัฒนาสหกรณ์อย่างยั่งยืนได้ ส่วนนางสุพิญชา นั้นมองว่าการทำงานเพื่อชุมชน จะเป็นการพัฒนาทั้งนักเรียนและชุมชน จะทำให้เกิดเครือข่ายที่ร่วมกันส่งเสริมทางวัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรม อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนสหกรณ์ให้มีคุณธรรม และเป็นสังคมที่ดีได้

ผลจากการฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของสหกรณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้เกิดกิจกรรมสื่อสัญจร On Tour สไตร์ลันด์วิถี แห่งอำเภอสหกรณ์ ตามโครงการยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว สร้างเส้นทางท่องเที่ยวของแต่ละกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ ทั้งนี้ในกิจกรรมดังกล่าวจะมีรถรางพานักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในอำเภอสหกรณ์ โดยจะพาไปเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวจำนวน 5 สถานที่ ดังนี้

สถานที่ที่ 1 วัดพุทธาวาสกุสุมิงห์ ในสถานที่แห่งนี้จะได้พบกับพระพรหมภูมิปาโล พระพุทธรูปคู่อำเภอศูนย์รวมจิตใจของชาวสหกรณ์ ณ วัดพุทธาวาสกุสุมิงห์ ซึ่งเป็นวัดที่ล้อมรอบไปด้วยกำแพงพญานาคปูนปั้นสีขาวสวยงาม

สถานที่ที่ 2 วัดพุทธนิมิตหรือวัดภูค่าว เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนยอดเขาภูค่าว ถือเป็นวัดที่มีพื้นที่กว้างขวาง ประกอบด้วยพุทธสถานที่สวยงามอยู่มากมาย และจัดว่าสำคัญและมีประวัติเล่าขานที่มากมาย ภายในวัดมีองค์พระมหาธาตุเจดีย์ สร้างจากหินสลักทั้งองค์ ในรูปแบบของศิลปะขอม บนยอดทำจากทองคำหนักถึง 30 กิโลกรัม ด้านในเพดานสูง โถง พื้นปูด้วยไม้แผ่นขนาดใหญ่ ตรงกลางประดิษฐาน “พระพุทธรูปนิมิตเหล็กไหล” มีเนื้อสีด้าทั้งองค์ ล้อมรอบองค์เจดีย์ด้านในไปด้วยพระพุทธรูปถึงสองชั้น

สถานที่ที่ 3 เขื่อนลำปาว ลำน้ำลำปาวเป็นลำน้ำสาขาสำคัญของแม่น้ำชี มีต้นน้ำอยู่ที่หนองหาน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี แล้วไหลลงมารวมกับแม่น้ำชีที่อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมความยาวประมาณ 250 กิโลเมตร มีพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมดประมาณ 7,400 ตารางกิโลเมตร ปัญหาของการเพาะปลูกในเขตลุ่มน้ำลำปาวก็เช่นเดียวกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ การขาดแคลนน้ำต้นฤดูทำนาปีและฤดูแล้ง ส่วนในกลางฤดูฝน ฝนตกชุก น้ำล้นตลิ่งและไหลเข้าท่วมที่ราบลุ่มริมลำน้ำที่เรียกว่า นาทาม ทั้งริมฝั่งลำปาวและบริเวณลำปาวบรรจบแม่น้ำชีเสียหายเป็นประจำแทบทุกปี จนเป็นเหตุให้ราษฎรที่อยู่ในเขต นาทาม ต้องอพยพไปหาแหล่งทำกินใหม่ทางต้นน้ำ ทำการตัดต้นไม้ ถากถางและปรับพื้นที่จนเป็นการทำลายแหล่งน้ำธรรมชาติยิ่งทำให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำและปัญหาอุทกภัยเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น

สถานที่ที่ 4 หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานที่ดังกล่าวนี้ มีการสาธิตเยี่ยมชมต้นแบบของเศรษฐกิจพอเพียงที่ “บ้านศรีสมบูรณ์” โดยมีกิจกรรมสอนดำนาให้ทุกคนได้ลงมือปลูกข้าวด้วยตัวเอง โดยมีพี่ทุยไถดินให้ชม สูการลงมือปักกล้า ทั้งนี้ บ้านศรีสมบูรณ์ได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านดีเด่น ชุมชนมีสินค้าผ้าทอมือ เป็นสินค้า OTOP ของดีของเด่น

สถานที่ที่ 5 พิพิธภัณฑ์สิรินธร นับเป็นศูนย์วิจัยเกี่ยวกับไดโนเสาร์แห่งแรกของประเทศไทย ที่มีการจัดแสดงซากกระดูกไดโนเสาร์ และแสดงความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในมุมมองต่าง ๆ ทั้งเชิงวิชาการ การอนุรักษ์ รวมไปถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการรื้อฟื้นความทรงจำและการฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม: กรณีศึกษาอำเภอสหกรณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางการรื้อฟื้นความทรงจำของชุมชนอำเภอสหกรณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าภายหลังจากที่ชาวบ้านในตำบลโนนศิลา กับโนนบุรี ได้อพยพย้ายถิ่นมาอยู่ที่อำเภอสหกรณ์ ชาวบ้านก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิตดั้งเดิมของพวกตน จากเดิมในอดีต พื้นที่ของพวกตนนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถทำประมงและเกษตรกรรมได้ แต่มาตั้งแต่บัดนี้ พื้นที่อำเภอสหกรณ์ เต็มไปด้วยป่าไม้ ทำให้หลายครอบครัวก็ต้องอพยพไปหาที่ทำกินที่อื่นต่อไป สร้างความเจ็บปวดต่อความรู้สึกของชาวบ้านที่ย้ายมา ยิ่ง เพื่อเยียวยาความรู้สึกเจ็บปวดในจิตใจของพวกตน ชุมชนสหกรณ์ได้รื้อฟื้นความทรงจำผ่านการจัดกิจกรรมประเพณีขึ้น จำนวน

ทั้งสิ้น 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมขึ้นปีใหม่ กิจกรรมสงกรานต์ กิจกรรมร่ววงคองก้า กิจกรรมตักบาตรเทโวโรหณะ กิจกรรมประเพณีบุญข้าวจี และกิจกรรมถนนสายบุญ

2. เพื่อศึกษาฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของชุมชนอำเภอเสหัสขันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ชุมชนเสหัสขันธุ์ได้รับการสนับสนุนด้านการฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมจากกลุ่มผู้นำจำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน และผู้บริหารสถานศึกษา ทำให้อำเภอเสหัสขันธุ์เกิดกิจกรรมสื่อสัญจร On Tour สไต้ล้นวัดวิถี โดยมีการจัดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่พาไปเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวจำนวน 5 สถานที่ คือ วัดพุทธาวาสกุสิงห์ วัดพุทธนิมิตหรือวัดภูคว้าวีเขื่อนลำปาว หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และพิพิธภัณฑ์สิรินธร

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการรื้อฟื้นความทรงจำและการฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม: กรณีศึกษาอำเภอเสหัสขันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ชุมชนในอำเภอเสหัสขันธุ์ ได้มีการรื้อฟื้นความทรงจำโดยอาศัยจากรากฐานความทรงจำและวัฒนธรรมดั้งเดิมเมื่อครั้งอยู่ที่บ้านโนนศิลา ได้กระทำผ่านกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้ย้ายถิ่นฐาน ซึ่งได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อำเภอเสหัสขันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากนโยบายการสร้างเขื่อนลำปาวของรัฐบาล จากกลุ่มกิจกรรมในการรื้อฟื้นกิจกรรมภายในสังคมผ่านกิจกรรมทางครอบครัว กิจกรรมภายในโรงเรียน และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับวรรณิก พิชญกานต์ และสุวัฒนา ธาดานิติ (2560) ได้ศึกษาเรื่องการดำรงอยู่ของสำนักชุมชนและบทบาทของชุมชนต่อภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์กรณีการพัฒนาและฟื้นฟูเมืองเก่า เชียงใหม่” ในประเด็นที่สาม คือ ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและฟื้นฟูเมือง ทั้งนี้ยังมีปัจจัยปลีกย่อยอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นตามคุณลักษณะเฉพาะของสิ่งแวดล้อมในเมือง ย่าน หรือชุมชนนั้น ๆ พบว่าชุมชนยังคงมีบทบาทสำคัญในการจัดการ ปกป้อง และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของตน และเข้าร่วมกับหน่วยงานของรัฐและภาคประชาสังคม ในการพัฒนาและฟื้นฟูเมือง โดยเป็นเรี่ยวแรงสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วง ทั้งนี้เพื่อรักษานักชุมชนให้ดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรมหรือคุณลักษณะของสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ โดยเฉพาะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งสร้างการรับรู้ให้กับสมาชิกชุมชนทั้งในด้านกิจกรรมและกระบวนการทำงานของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และยังคงสอดคล้องกับเสกสรรค์ สนวน และคณะ (2563) ที่กล่าวว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำเป็นต้องอาศัยตัวแบบ “พี เดอ ทู ซีทีเอช” หรือ “P-DOR to CTS” มาปรับใช้ร่วมกับปัจจัยความสำเร็จ 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ปัจจัยด้านความพร้อมของคนในชุมชน และปัจจัยด้านพื้นที่ ผสมผสานกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มีต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยอาศัยการวางแผน การตัดสินใจ เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตนเองให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันบทบาทของคนในชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องคำนึงถึงลักษณะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) มีจิตวิญญาณในการให้บริการ (2) มีความพร้อมในการให้บริการ เช่น การใช้ภาษาสื่อสาร สามารถเข้าถึงได้กับทุกกลุ่ม ทุกวัย (3) มีจริยธรรมไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยวและมีความซื่อสัตย์ต่อการให้บริการ (4) มีบุคลิกภาพ ที่มีความเหมาะสมและสามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับนักท่องเที่ยว และ (5) สามารถเรียนรู้และ ปรับตัวเข้ากับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวได้

2. การฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของอำเภอเสหัสขันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าได้ฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมผ่านการสร้างโมเดลการท่องเที่ยวของชุมชนเสหัสขันธุ์โดยกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวอย่างหลากหลายเช่น สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา คือ วัดพุทธนิมิต และวัดพุทธาวาสกุสิงห์ สถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวกับโดโนเสาร์ เช่น พิพิธภัณฑ์ เขื่อน

สิรินธร นอกจากนี้ชุมชน สหัชชี ยังมีการจัดโฮมสเตย์ เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วยสอดคล้องกับกฎหมาย อินทวาท และวรรณพร พุทธิภูมิทักษ์ (2558) เรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลก โดยมีการค้นพบลักษณะการดำเนินกิจกรรมเน้นด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม ด้านศึกษาวิถีชีวิตวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และด้านการจัดกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน สำหรับแนวทางมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ การสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีการมีส่วนร่วมในประเพณีของนักท่องเที่ยว การฟื้นฟูวัฒนธรรมของอำเภอสหัชชีในรูปแบบการจัดเส้นทางท่องเที่ยววันนี้จึงเป็นการฟื้นฟูโดยอาศัยความทรงจำของผู้คนเป็นรากฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและรื้อฟื้นความทรงจำและฟื้นฟูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของคนในชุมชนเมื่อครั้งยังอยู่บ้านเก่า

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบโมเดลในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดกาฬสินธุ์ร่วมกับอำเภอสหัชชี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้แก่จังหวัดกาฬสินธุ์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรจะศึกษาการสร้างประเพณีใหม่ของในแต่ละอำเภอในจังหวัดกาฬสินธุ์ด้วย ว่ามีข้อแตกต่างจากประเพณี หรือวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างไรบ้าง อาจจะทำให้เห็นภูมิหลังที่มาของการสร้างประเพณีนั้น ๆ และวิธีคิดในการนำเอาประเพณีเก่ามาต่อยอดส่งเสริมประเพณีใหม่ในด้านใด อีกทั้งยังทำให้การศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เรื่องราว วัฒนธรรม ประเพณีของจังหวัดกาฬสินธุ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) จัดสรรงบประมาณผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อววน.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา จักรไชย ที่คอยให้กำลังใจและถามไถ่เกี่ยวกับงานวิจัยเสมอมา ขอขอบคุณ ดร.สุรัตน์ มาศวรรณดา ดร.กฤต โสดาลี และ อ.วินัย แสงกล้า ที่ได้ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเสมอมา ทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงได้

เอกสารอ้างอิง

- กฎหมาย อินทวาท และวรรณพร พุทธิภูมิทักษ์. (2558). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 1(2), น.62-77.
- เจนจิรา อักษรพิมพ์. (2560). กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิจัยและพัฒนา* *ไผ่ยอดลงกรณในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 12(3), น.141-154.
- ดนุวัศ สุวรรณวงศ์, ปาริฉัตร ศรีหะรัญ และพรพิมล ข้าเพชร. (2561). การประเมินความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส): ข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อยกระดับศักยภาพชุมชน. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(1). 61-78.
- ประสิทธิ์ คุณรัตน์. (2535). *การศึกษาสภาพแวดล้อมและการใช้ประโยชน์ของป่าบุงป่าทามบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนกลาง*. (รายงานผลการวิจัย). ขอนแก่น: ม.ป.พ.

ภราเดช พยัมิเชียร. (2550). การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรากหญ้าโดยชุมชนในประเทศไทย. *eTAT Tourism Journal*, 1, p.1-7.

เสกสรรค์ สนวา และคณะ. (2563). การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 4(1), น.259 - 276.

วรรณิก พิชญากานต์ และสุวัฒนา ธาดานิติ. (2560). การดำรงอยู่ของสำนึกชุมชนและบทบาทของชุมชนต่อภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์กรณีการพัฒนาและฟื้นฟูเมืองเก่าเชียงใหม่. *Veridian E- Journal Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 10(3), p.1120-1140.